

PAŃSTWOWA WYŻSZA SZKOŁA ZAWODOWA W KONINIE
ДЕРЖАВНА ВИЩА ПРОФЕСІЙНА ШКОЛА В КОНІНІ
UNIWERSYTET NARODOWY W UŻHORODZIE
УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
AKADEMIA KSZTAŁCENIA USTAWICZNEGO W CHERSONIU
ХЕРСОНСЬКА АКАДЕМІЯ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ
PAŃSTWOWY UNIWERSYTET PEDAGOGICZNY W KRZYWYM ROGU
КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ROZWÓJ NOWOCZESNEJ EDUKACJI I NAUKI – STAN, PROBLEMY, PERSPEKTYWY.

WYMIARY INSTERDYSCYPLINARNE

Pod redakcją:

Jan Grzesiak, Ivan Zymomyra, Vasyl Ilnytskyj

**РОЗВИТОК СУЧАСНОЇ ОСВІТИ І НАУКИ:
РЕЗУЛЬТАТИ, ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ.**

ІНТЕРДИСЦИПЛІНАРНІ ВИМІРИ

За редакцією:

Ян Гжесяк, Іван Зимомря, Василь Ільницький

Konin – Użhorod – Chersoń – Krzywý Róg
2019

Конін – Ужгород – Херсон – Кривий Ріг
2019

УДК 371.1:001(08)
ББК 74.04я43
Р 64

Розвиток сучасної освіти і науки: результати, проблеми, перспективи. Інтердисциплінарні виміри / [редактори-упорядники: Я. Гжесяк, І. Зимомря, В. Ільницький]. – Конін – Ужгород – Херсон – Кривий Ріг: Посвіт, 2019. – 268 с.

Rozwój nowoczesnej edukacji i nauki – stan, problemy, perspektywy. Wymiary interdyscyplinarne / [red.: J. Grzesiak, I. Zymomyra, W. Ilnytskyj]. – Konin – Użhorod – Chersoń – Krzywy Róg: Posvit, 2019. – 268 s.

ISBN 978-617-7235-50-6

Видання містить матеріали, що лягли в основу доповідей VI-ї Міжнародної науково-практичної конференції «Розвиток сучасної освіти і науки: результати, проблеми, перспективи». Молоді та досвідчені науковці висвітлюють актуальні питання в галузях педагогіки, психології, мовознавства та літературознавства, історичних, суспільних та природничих наук, туризму, фізичного виховання та реабілітації. Матеріали стануть корисними для широкої наукової громадськості, викладачів, аспірантів, студентів.

УДК 371.1:001(08)
ББК 74.04я43

Kolegium redakcyjne:

dr hab., prof. **J.Grzesiak**; dr hab., prof. **P.Goldyn**; dr hab., prof. **I.Zymomyra**; dr hab., prof. **M.Zymomyra**; dr hab., prof. **W.Ilnytskyj**; **V.Boychuk**; dr **N.Hrybok**; dr **P.Davydov**; dr hab., prof. **J.Kuzmenko**; dr hab., prof. **O.Newmerżycka**; **O.Nepsha**; dr **Ewa Czaja**; dr **Maria Sobieszczyk**; dr **Katarzyna Wojciechowska**; dr **O.Zymomyra**;

Redakcyjna kolegia:

д-р габ, проф. **Я.Гжесяк**; доктор філологічних наук, проф. **І.Зимомря**; доктор філологічних наук, проф. **М.Зимомря**; доктор історичних наук, проф. **В.Ільницький**; **В.Бойчук**; кандидат педагогічних наук, доц. **Н.Грибок**; кандидат філософських наук, доцент **П.Давидов**; доктор педагогічних наук, проф. **Ю.Кузьменко**; доктор педагогічних наук, проф. **О.Невмержицька**; **О. Непша**; д-р **Ева Чая**; д-р **Марія Собещик**; д-р **Катажина Войтєховска**; кандидат філологічних наук, доц. **О.Зимомря**.

Recenzenci:

dr hab., prof. Zenon Jasiński

dr hab., prof. Ihor Dobriański

Recenzenti:

д-р габ., проф. Зенон Ясінський

д-р педагогічних наук, проф. Ігор Добрянський

ISBN 978-617-7235-50-6

© Я. Гжесяк, І. Зимомря, В. Ільницький, 2019
© Посвіт, 2019

СУСПІЛЬНІ НАУКИ

Бездітко Ю., Іщенко М. Фактори впливу на розвиток мережі відокремлених структурних підрозділів банків в Україні.....	215
Бездітко Ю., Преображенський Д. Оцінка фінансової стійкості банків з іноземним капіталом у банківській системі України.....	217
Зимомря О. Засоби масової інформації в політичній системі.....	219
Іваненко В., Купрєєнко М. Основні професійні та особисті якості майбутнього вчителя фізичної культури.....	221
Іванова В., Сугоняк Я. Шляхи формування екологічного світогляду та екологічної культури майбутніх вчителів географії.....	223
Круглій Б. Іван Франко про основні принципи виховання свідомих та свобідних громадян суспільства.....	225
Кухарська Н. До питання про трансформацію економіки України в нових реаліях господарювання.....	227
Мудрик О., Давидов П. Проблема якості надання медичної допомоги: аналіз основних видів порушень.....	229
Петришин Г. Імітаційні практики в сучасній освіті України.....	231
Прохорова Л., Непша О., Зав'ялова Т. Проблеми формування геолого-геоморфологічних понять у шкільному курсі географії.....	234
Сідак С. Світовий досвід використання відновлювальних джерел енергії та перспективи їхнього застосування в Україні.....	236
Ткачишина О. Характеристика стереотипів сучасного інформаційного простору.....	237
Шаран Н. Психосоматичні аспекти формування дерматологічної патології.....	239

ПРИРОДНИЧІ НАУКИ

Апанасенко Г. Як протидіяти вимиранню України.....	241
Гасинець Я., Куруц Н., Карбованець О., Демчинська М. Практики та їхнє значення в підготовці фахівців-біологів.....	242
Загайкан Ю., Спринь О. Дослідження працездатності головного мозку та функціональної рухливості у дітей із зоровою деривацією.....	243
Іванченко О., Іванчук К. Видове різноманіття деревних насаджень паркового комплексу Соборної площі м. Дніпро.....	244
Козицька О., Трохимчук І. Лісорозведення на радіаційно забруднених територіях (на прикладі Березнівського району Рівненської області).....	246
Мельник В., Денисюк Н. Вміст парникових газів в атмосферному повітрі м. Рівне.....	248
Мороз О., Трохимчук І. Малина як цінна продовольча і лікарська культура.....	250
Павлішен Д. Різноманітність ентомофауни лучних біоценозів.....	252
Шукрута Л., Воловик Г. Комахи-шкідники та шкодочинність верхівкового короїда (<i>Ips Acuminatus</i>) сосни звичайної (<i>Pinus Silvestris</i>) Острівського лісництва.....	254
Яворівський Р., Яблонська О. Видовий склад родини <i>Scrophulariaceae</i> R. Br. у флорі Зборівського району Тернопільської області.....	256
Відомості про авторів.....	259

ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОГО СВІТОГЛЯДУ ТА ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ГЕОГРАФІЇ

В сучасних умовах, коли відбувається глибокий і різнобічний вплив суспільства на природне середовище, все більш зростаючого значення набуває екологічне виховання. Екологічне виховання покликане формувати екологічний світогляд, моральність і екологічну культуру людей. Для досягнення цих цілей потрібна інтеграція всіх знань про природні і суспільні закони функціонування навколишнього середовища. В даний час все частіше проявляється небезпечна помилка про перевищення значення особистісного над суспільним. Тому розвиток переконаності в пріоритеті загальнолюдських екологічних цінностей над егоїстичними інтересами окремих особистостей і груп перетворилося в складну моральну проблему [1, 177].

Формуванню екологічної моральності і світогляду заважає уявлення про те, що людство у своїй господарській діяльності ще не перейшло кордонів екологічно дозволених меж. Звідси випливає неправильне уявлення про можливості продовження економічного розвитку за допомогою нескінченного збільшення споживання природних ресурсів: мінеральних, водних, земельних, лісових, біологічних, рекреаційних та ін.

Центральною частиною екологічного світогляду та культури повинно стати усвідомлення необхідності соціально-екологічних обґрунтованих обмежень споживання. Поки ж в світі панує ідеологія споживацтва, тому формування екологічного світогляду і відповідної поведінки являє собою важливу задачу.

Проблеми екологічного виховання повинні розглядатися не ізольовано, а в зв'язку з моральним, естетичним, фізичним формуванням рівня розвитку особистості студента.

Екологічне виховання — це новий напрямок педагогіки, яке відрізняється від традиційного ознайомлення з природою. В основі формування екологічної культури лежить розуміння значущих залежностей і зв'язків, що існують в світі природи, взаємодії живої і неживої природи.

Саме тому сьогодні підготовка майбутнього вчителя географії в системі вищої педагогічної освіти повинна будуватися на гуманізації та особистісній орієнтованості, природодоцільності та культуродоцільності.

В даний час студенти націлені переважно на отримання екологічних і природоохоронних знань. Вироблення ж навичок використання цих знань в різних ситуаціях на практиці у студентів в більшості випадків відсутній.

На кафедрі фізичної географії і геології МДПУ імені Богдана Хмельницького на протязі багатьох років викладачі працюють над проблемою практичного застосування екологічних знань [2, 39]. Під час проходження такого виду навчальної діяльності як навчальна (польова) практика, на якій студенти не тільки вивчають природні компоненти географічної оболонки та геологічне середовище, але і по можливості обгороджують досліджувану територію: розчищають джерела, прибирають сміття і т. ін.) [4, 108].

В даний час екологічне виховання розглядається як складова частина всебічного розвитку особистості. При цьому майбутні вчителі географії повинні знати:

- зміст і завдання екологічного виховання школярів;
- форми та методи екологічного виховання;
- про взаємозв'язок екологічного виховання з розумовим, трудовим, моральним, естетичним і фізичним вихованням [7, 96; 6, 136].

Більшість людей засвоює ті або інші переконання з дитинства, до того, як отримують можливість критично осмислювати отриману інформацію. Тому особлива увага повинна бути приділена змісту виробничої (педагогічної) практики на 4 і 5 курсах, що включає завдання

екологічного змісту [7, 100]. Без особливих труднощів можлива реалізація завдань екологічного виховання при проходженні студентами природничо-географічного факультету МДПУ імені Богдана Хмельницького пробних уроків в школі з предметів географічного циклу. Але вирішити це завдання тільки на одному уроці географії неможливо: неможливо сформувати екологічну культуру дитини за дві години на тиждень. Тому необхідно включати завдання екологічного змісту і на інших видах навчальної роботи, під час проведення екскурсій в природу, туристсько-краєзнавчих походів, на заняттях екологічного, геологічного та географічного гуртків [3, 122; 8, 44].

Виходячи з викладеного, можна дійти певних висновків. Взаємодія з природою дійсно має великий психолого-педагогічний потенціал. Але без готовності особистості правильно сприймати навколишню природу, неможлива реалізація багатьох функцій. Наприклад, тварини і рослини лише тоді можуть виконувати функцію партнерів по спілкуванню, коли особистість готова їх як суб'єктів, в іншому випадку вони залишаються «навколишнім середовищем», що задовольняє потреби цієї особистості. В останні роки з'явилася тенденція розгляду екологічного виховання як одного з найважливіших аспектів соціалізації особистості, тобто активного пристосування до середовища проживання, прийняття і відповідальне виконання законів існування людини в природі і суспільстві. Не обов'язково бути екологом, щоб любити природу, поважати її закони і розумно вести свою господарську діяльність. Тому екологічне виховання повинно бути спрямоване на те, щоб відкрити особистості описані можливості взаємодії зі світом природи. В цьому випадку екологічне виховання стає фактором загального розвитку і формування особистості [5, 143].

ЛІТЕРАТУРА

1. Іванова В.М., Непша О.В. Екологічні проблеми використання геологічного середовища людиною. *Роль освіти у формуванні життєвих цінностей молоді: матеріали регіональної науково-практичної конференції студентів і молодих учених (02 грудня 2016 р. Мелітополь: Видавництво МДПУ ім. Б. Хмельницького, 2016. С. 177–179.*
2. Воронка В.П., Непша О.В. Польова комплексна фізико-географічна практика як форма професійної підготовки вчителя географії. *Збірник наукових праць міжрегіональної науково-практичної конференції за підсумками виробничої практики студентів, 28 листопада 2005.* Мелітополь: Таврійська державна агротехнічна академія., 2005. С. 39–42.
3. Непша О.В. Шкільна геологічна екскурсія як засіб екологічного та національно-патріотичного виховання. *Соціальні та екологічні технології: актуальні проблеми теорії і практики: матеріали XI Міжнародної Інтернет-конференції.* Мелітополь: ТОВ «Колор Принт», 2019. С. 122–123.
4. Непша О.В. Роль комплексної польової практики з фізичної географії у формуванні в студентів навичок і вмінь екологічної освіти у їх подальшій професійній діяльності. *Екологія: наука, освіта, природоохоронна діяльність: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції.* К.: Науковий світ, 2007. С. 108.
5. Прохорова Л.А., Зав'ялова Т.В., Непша О.В. Екологічна освіта та виховання молоді як основа екологічної культури суспільства. *Дискурс в умовах мінливості соціокультурного простору: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю.* Мелітополь: Видавництво МДПУ імені Богдана Хмельницького. С. 143–146.
6. Прохорова Л.А., Зав'ялова Т.В., Непша О.В. Екологічна освіта в міжпредметних зв'язках географії і біології. *Екологічна стратегія майбутнього: досвід і новації: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції.* Умань: Видавець «Сочинський М.М.», 2017. С. 136–138.
7. Прохорова Л., Зав'ялова Т., Непша О. Готовність майбутніх вчителів географії до екологічного виховання молоді в сучасній загальноосвітній школі. *Екологія–філософія існування людства: зб. наук. пр.* Мелітополь: ТОВ «Колор Принт», 2018. С. 96–100.

8. Тамбовцев Г.В., Іванова В.М., Непша О.В. Шкільні краєзнавчо-географічні екскурсії по вивченню геологічних об'єктів. *Актуальные научные исследования в современном мире*. № 27. 1 (45). Переяслав-Хмельницький. 2019. С. 44–49.

Богдана КРУГЛІЙ
(Дрогобич, Україна)

ІВАН ФРАНКО ПРО ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ВИХОВАННЯ СВІДОМИХ ТА СВОБІДНИХ ГРОМАДЯН СУСПІЛЬСТВА

Івана Франка можна вважати не лише педагогом, але й філософом, освітянином, поаяк він тлумачив освітній процес не тільки як такий, який вчить раціональному пізнанню і критичній оцінці ситуації, але й торкається ірраціонального, глибин людської душі. Він підіймає питання, яке актуальне і сьогодні, якою повинна бути школа «школа знань чи школа життя».

Ніна Захлюпана вважає, що на переконання І. Франка, «сьогоднішній гімназист буде творити «завтра» свого народу. А «завтра» можливе лише з національно свідомими громадянами» [1, 925].

І. Франко вибудовує свою концепцію виховання, згідно з якою навчання та розвиток дитини потрібно починати ще з раннього віку, шляхом доброго прикладу, рідної мови, казки: «Простенькі сільські байки, як дрібні тонкі корінчики вкорінюють у нашій душі любов до рідного слова, його краси, простоти і чарівної милозвучності» [7, 169]. І. Франко написав низку казок, частково черпаючи сюжети з інших джерел, він наповнив їх новим змістом, вклав у них реалії, які близькі дітям. З допомогою цих творів вже з наймолодших років можна пробуджувати в душах дітей найкращі риси характеру, моральність, людяність, розвивати їхню цікавість та увагу до явищ природи. Казки відповідають віковій дітей, їхнім інтересам, заохочують фантазію, роздуми.

У передмові до книги Христіана Г. Зальцмана «Книга приказок про те, як поводитись з дітьми», І. Франко наголошує, що повага до дитячої особистості, врахування їхньої думки допоможе виховати «чесних, щирих правдолюбивих і справді свободних людей» [5, 208].

Низка проблем, які письменник порушував свого часу є актуальними і сьогодні. Це передовсім взаємовідносини вчитель – учень, врахування індивідуальності кожного учня під час навчального процесу, метою якого є виховання цілісної, свідомої особистості. У творчості І. Франка віднаходить своє відображення загальна парадигма гуманізму, рушієм якого є активне, критичне мислення особистості. В оповіданнях «Малий Мирон», «Під оборогом» письменник змальовує дитину Мирона, який не подібний на своїх однолітків, бо має неординарне мислення, спостережливість, любов до природи та розвинену фантазію. Без належного піклування та освіти, «вроджений нахил до своєрідного, всі здібності дитини «заніміють та занидіють або повернуть до злого». Письменник впевнений, що школа має можливість відкрити перед учнем нові горизонти, зацікавити його наукою, сприяти формування свідомого члена суспільства, громадянина держави.

Філософія освіти ставить перед навчальним процесом завдання – не переконувати учня, передавати йому своє уявлення про світ, а спрямовувати навчальний процес, щоб викликати ефект «згоди-незгоди, ..., інтелектуальне осяння». І. Франко впевнений, що потрібно змінювати підхід до навчання молодого (нового) покоління, розвивати особистість від самого народження, навчати її того, що пригодяться в подальшому житті, самостійно здобувати необхідні знання і робити висновки.

Освітній ідеал І. Франко пов'язує також із особистістю вчителя. Адже вчителювання – це творчий процес, мистецтво, формування нового характеру, особистості. Але, на жаль, сучасні письменнику реалії абсолютно відмінні. Невміння і небажання пояснити матеріал, віднайти